

PEDAGOGY

«Кейс-метод» як інноваційний метод в сучасному педагогічному процесі

Н. М. Бакланова

ЗВО «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна
Corresponding author E-mail: baklanovanatalia59@gmail.com

Paper received 25.04.18; Accepted for publication 30.04.18.

<http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-164VI68-01>

Анотація. Статтю присвячено проблемі реформування системи вищої професійної освіти в Україні. Доведено, що прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різноманітних рівнів та цільової спрямованості. Проблема підготовки майбутнього вчителя за допомогою інноваційних педагогічних технологій на сьогоднішній день є відкритою та актуальною. Тому метою автора є виявити основні методологічні вимоги, яким має відповідати будь-яка інноваційна технологія навчання. Пріоритетна роль у цьому напрямку належить інтерактивним методам, зокрема методу ситуаційного навчання - «кейс-стаді». З'ясовано цінність «кейс-методу», яка полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, інтерактивний метод навчання, «case-study», самостійність мислення, самовдосконалення.

Вступ. Постійне вдосконалення й оновлення змісту і технологій підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу є важливою проблемою реформування системи вищої професійної освіти в Україні. Враховуючи сучасні загальноосвітні тенденції, зміна основної парадигми освіти конкретизується у вимогах до підготовки вчителів, здатних успішно працювати у правовому, громадянському суспільстві, в якому вчитель та система загальноосвітніх закладів відіграють важливу роль. Проблема підготовки майбутнього вчителя за допомогою інноваційних педагогічних технологій на сьогоднішній день є відкритою та актуальною. Одним із стратегічних завдань вищої освіти, згідно з Програмою розвитку освіти в Україні на ХХІ століття, є досягнення якісно нового рівня мобільності та професійно-практичної підготовки фахівців. Специфіка контингенту молоді у сучасних умовах, який доводиться розпочинати трудове життя, висуває особливі вимоги і до процесу її навчання. Ця обставина зумовлює постановку питання щодо впровадження до процесу навчання інноваційних педагогічних технологій.

Короткий огляд публікацій. Проблемою інноваційної стратегії сучасної освіти займається ціла низка вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. Волоковська, І. Дичківська, Л. Даниленко, Т. Коляда, В. Монахов, Л. Овчаренко, В. Паламарчук, І. Підласий, А. Підласий, Г. Селевко, Л. Хіхловський, J. Gardner, H. Klages, E. Petlak, S. Pokrivcakova, Z. Pietrasinski, A. Sowiński, P. Whitefield та багато інших. Різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів висвітлювалися такими дослідниками, як А. Коржуєв, Д. Опрощенко, В. Попков та ін. Теоретичні й практичні аспекти використання інтерактивних методів навчання відображено у доробках І. Вачкова, С. Гончаренко, Ю. Смельянова, С. Крамаренко, А. Мартинець, Н. Оганесян, Л. Пироженко, О. Пометун, М. Скаткіна, В. Шубинського та ін.

Проблемі використання кейсів у підготовці майбутніх фахівців присвячені дослідження закордонних вчених Е. Монтера, М. Лідере, Дж. Ерскіна, М. Норфі,

Е. Зеєр, В. Гордин, І. Колеснікова, З. Юлдашев та ін. У вітчизняній освітній практиці у цьому напрямку працюють такі фахівці як: П. Шеремета, Л. Каніщенко, І. Богданова, О. Михайлова, О. Сидоренко, В. Чуба та ін. Але застосування методу аналізу ситуацій знаходиться ще на початковому етапі. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що в науковій і методичній літературі в основному приділяється увага сутності кейс-методу, алгоритму проведення занять із застосуванням кейсу, але майже зовсім не розкриваються переваги цього методу з метою формування особистісних якостей фахівців.

Використання інформаційних та мультимедійних технологій в сучасному світі займається низка вітчизняних та за рубіжних науковців: І. Беліцин, Е. Джей, Ю. Сгорова, М. Жалдак, Н. Ішук, В. Качала, Г. Кірмайер, Н. Клевцова, Н. Клемешова, І. Косенко, В. Лапінський, А. Олійник, Т. Піскунова, О. Скалій, О. Смолянинова, А. Соловов, М. Тукало, О. Чайковська, О. Чубукова, М. Шут та ін.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити поняття інноваційних педагогічних технологій, виявити основні методологічні вимоги, яким має відповідати будь-яка інноваційна технологія навчання. Доведено актуальність найбільш поширеного з інтерактивних методів навчання у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів метод «кейс-стаді».

Результати та їх обговорення. Модернізація системи освіти пов'язується, насамперед, із введенням в освітнє середовище інноваційних технологій, в основу яких покладені цілісні моделі навчально-виховного процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення. Останнім часом досить широко увійшов у вжиток термін "інноваційні педагогічні технології". Перш ніж розглянути сутнісні ознаки інноваційних педагогічних технологій, з'ясуємо ключові поняття "інновація" та "педагогічна технологія". Слово інновація латинського походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-

виховного процесу. Дослідники проблем педагогічної інноватики (О.Арламов, М.Бургін, С.Гончаренко, В.Журавльов, В.Загвязинський, Н.Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як *корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове*. Так, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [3, с. 22]. Розрізняють поняття новація, або новий спосіб та інновація, нововведення. Новація – це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація – процес його освоєння. Одні науковці (В.Сластьонін, Л.Подимова) вважають інновації комплексним процесом створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень [3, с. 23]. Інші заперечують, що інновації не можуть зводитись до створення засобів. Так, І. Підласий вважає, що інновації – це ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті в якості якісного вдосконалення педагогічної системи [3, с.25]. Розбіжності у тлумаченні поняття спричинені неоднаковим баченням їх авторами сутнісного ядра, а також радикальності нововведення. Одні з них переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, що має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення. І тим не менш, підкреслимо, що основу і зміст інноваційних процесів становить саме інноваційна діяльність, сутність якої полягає в *оновленні педагогічного процесу*, внесення новоутворень у традиційну систему. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів та цільової спрямованості. Сьогодні у педагогічний лексикон міцно ввійшло поняття педагогічної технології. Педагогічна технологія – це модель спільної педагогічної діяльності, продумана в усіх деталях з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для студента і викладача [2, с. 2].

Основними принципами відбору інноваційних технологій є: перспективність, демократичність, гуманістичність, інтегративність, реалістичність, цілісність, керованість, економічність, актуальність. Оцінювати інновації доцільно за трьома основними критеріями: актуальність, корисність, реалістичність. Актуальність новацій пов'язана з можливістю і необхідністю розв'язати певну проблему саме зараз. Проблема полягає у невідповідності між реальним станом справ і бажаним, між об'єктивно існуючими проблемами і можливостями їх вирішення, між бажаними результатами і вибором способів їх досягнення. Проблема стає актуальною, коли постає необхідність розв'язати протиріччя для досягнення певної мети діяльності і конкретних результатів. Г. І.Коберник зазначає: "Формування у студентів готовності до інноваційної діяльності передбачає, перш за все, глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення

навчально-виховного процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей та технологій, які вже досліджувалися і упродовжувалися до педагогічної практики. Тільки на основі ґрунтовної роботи щодо вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, осмислення механізму їх упродовження є можливість підвищити рівень підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності у сфері навчання й виховання" [4]. Актуальними у даний час є такі інноваційні педагогічні технології навчання, що використовуються у програмі підготовки майбутнього вчителя: педагогічна технологія критичного мислення, яка полягає в тому, щоб сформувати власну точку зору в студента, навчити впевнено вести дискусії та приймати виважені рішення, самостійно здобувати знання, вчитись відкрито спілкуватись, логічно мислити та аргументувати; технологія навчання як дослідження, має за мету прищепити студентам навички дослідницької роботи, сформувати активну, творчу особистість; інтегральна педагогічна технологія – створює оптимальні умови для розвитку та самореалізації студента шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається, і який є основою творення "образу світу"; технологія розвивального навчання – формує в студента здібності до самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення, самостійного навчання; технології формування творчої особистості полягає в тому, щоб прищепити студентам навички, завдяки яким вони самостійно керуватимуть своєю пізнавальною активністю, будуть самостійно мислити, приймати неординарні рішення, свідомо обирати свою життєву позицію, генерувати оригінальні ідеї; технологія особистісно-орієнтованого навчання має за мету надати студенту можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до власного вибору; проектна технологія націлена стимулювати інтерес студентів до нових знань, до розвитку себе за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності; технологія диференційованого навчання – формує у студентів уміння вчитися, потребу в самоосвіті, виникнення TD (eB), бажання генерувати ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних та проблемних ситуацій; технологія гуманістичного навчання спрямована на виховання свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих особистостей, становлення їхнього фізичного й морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітніх процесів; технологія модульно-розвиваючого навчання – формує самоосвітню компетентність студентів; технологія групового навчання – формує внутрішню мотивацію студентів до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації, сприяє формуванню комунікативних якостей студентів, активізує розумову діяльність; технології індивідуалізації процесу навчання – забезпечує максимальну продуктивність роботи студентів в існуючій системі організації навчання.

Пріоритетна роль у дослідженні інновацій в освіті належить інтерактивним методам навчання, зокрема методу ситуаційного навчання (*кейс-стаді*), екстраполяція ідей якого на проблеми фахової підготовки майбутніх вчителів уможлиблює розглядати це ново-

введення як закономірний за своєю природою процес змін у сучасній педагогічній системі вищих навчальних закладів. Теоретичними та практичними питаннями використання кейс-методу займалися зарубіжні вчені Е. Монтера, М. Лідере, Дж. Ерскіна, М. Норфі. У 70-80-х роках кейс-метод набув широкого поширення в СРСР. Аналіз ситуацій використовувався під час навчання управлінців в основному на економічних спеціальностях ВНЗ, у першу чергу як метод прийняття рішень. Тому науковці колишнього СРСР Г.Брянський, Ю.Катеринославський, О.Козлова, Д.Поспелов та інші здійснили значний внесок у розробку й упровадження цього метода.

У вітчизняній освітній практиці застосування методу аналізу ситуацій знаходиться на початковому етапі, тобто осмислення та запозичення створених методик у закордонних учених, адаптації їх до використання в процесі викладання різних дисциплін. Проте плідно працюють у цьому напрямку такі вітчизняні фахівці як: П.М. Шеремета, Г. Каніщенко, І. Богданова, О. Михайлова, В. Матірко, В. Полякова, Кавтрадзе Д., Ю. Ткаченко, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, В. Лобода, А. Фурда та інші.

Отже, насамперед з'ясуємо, що ж вкладається в сутність поняття «кейс-стаді». Дослівно «case-study» перекладається з англійської як «приклад для вивчення», «значення випадку», «аналіз навчальної ситуації». Вперше цей термін було використано на початку ХХ століття. Як метод «case-study» вперше застосовано в навчальному процесі у школі права Гарвардського університету у 1870 році, а впровадження у навчальний процес почалось з 1920 року. Перші добірки кейсів були опубліковані в звітах Гарвардського університету про бізнес у 1925 році.

З методичної точки зору «кейс» - це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що «містить структурований опис ситуацій, що запозичені з реальної практики». Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко визначений характер і мету, тому у навчальному процесі використовуються у конкретних випадках, навчальних ситуаціях для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу дисципліни. Навчання за допомогою «кейсів» розвиває у студентів здатність аналізувати, уникати помилок, які часто виникають під час виконання конкретних завдань, спонукає закріпленню знань та вмінь що були отримані на попередніх заняттях, сприяє зв'язку теорії з практикою. Тобто в основу «кейсів» покладені концепції розвитку розумових здібностей та ідей [4].

Мета кейсів – детальний аналіз, а не оцінювання. Ціллю їх є не презентація специфічних «правильних шляхів», а допомога у набутті навичок аналізу. Разом з вдосконаленням аналітичних навичок метод ситуаційних вправ стимулює розвиток проникливості, є формою перевірки знань, розвиває здатність відокремлювати важливе від тривіального, виховує почуття відповідальності в процесі навчання. Отже, кейс-підхід має сприяти вдосконаленню здатності ізолювати проблеми та приймати ефективні рішення. Крім цього, такий метод вчить студентів аналізувати та розробляти програми дій, що, в свою чергу, мотивує їх до правильної поведінки у разі, коли настане час діяти в реальній ситуації [5].

Спираючись на наукові дослідження Ш.Бобохуджаєва, І.Гладких, Г.Каніщенко, О.Смолянкової, Ю.Сурміна, П.Шеремета та педагогічний досвід педагогів-новаторів можна визначити наступні особливості методу «кейс-стаді»:

-«кейси» не вживають з метою передачі знань (хоча, звичайно, деяка трансляція знань і відбувається). Кейси надають «образи» реальних проблем чи реальних ситуацій, які забезпечують студента знаннями про те, що має бути зроблено. Обговорення кейсів виступає потенційним поштовхом до обміну перспективами ті досвідом практичної роботи;

-«кейс» полегшує інтеграцію та застосування знань. Кейс-метод розвиває у студентів здатність вирішувати складні, але корисні приклади проблем;

- навчання на засаді «кейс-методу» загострює оцінювання пріоритетів та цінностей. Студент у процесі навчання демонструє власне ставлення, цінності та орієнтації, які підтримуються чи не сприймаються іншими слухачами. Результати такого інтерактивного навчання важко передбачити та перевірити, оскільки вони можуть приймати різні форми. Як правило, спільне порівняння та перевірка набутого досвіду привносять щось нове у практичну діяльність студентів;

-«кейси» завжди корисні в плані збагачення досвіду та вдосконалення професійних навичок студентів, якщо засновані на творчому підході у процесі аналізу ситуації, обрання стратегії та самостійного вирішення проблеми[1, с.87]

Вище зазначені особливості методу сприяють формуванню у студентів таких навичок як: аналітичні (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати, представляти та добувати їх, мислити чітко й логічно); практичні навички (формування на практиці навичок використання теорії, методів та принципів); творчі навички (генерація альтернативних рішень); комунікативні навички (вміння вести дискусію, переконувати опонентів, використовувати наочний матеріал та інші медіа-засоби, кооперуватися в групі, захищати власну точку зору, складати короткий та переконливий звіт); соціальні навички (оцінка поведінки людей, вміння слухати, підтримувати в дискусії чи аргументувати протилежні думки, контролювати себе тощо).

Висновок. Серед інноваційних педагогічних технологій, які спрямовані на розвиток творчого, неупередженого мислення та інтелектуальних здібностей у майбутніх педагогів, саме метод «case-study» є більш дієвим в підвищенні ефективності навчально-виховного процесу сучасної вищої школи. Цінність «кейс-методу» полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти. Застосування викладачем цього методу з одного боку стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого дає можливість

самого вчителю (викладачу) самовдосконалюватись, по іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. Цілком ймовірно, що найближчими роками ситуативна методика стане домінуючою.

На нашу думку, подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку та впровадження різноманітних сучасних інтерактивних методів для розвитку творчого, неупередженого мислення та інтелектуальних здібностей у майбутніх педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобохуджаєв Ш.И., З.Ю.Юлдашев. Инновационные методы обучения: особенности кейс-стади метода обучения и пути его практического использования.- Ташкент. – 2006. - С.86-88.
2. Дудко Л.А. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів /Л.А.Дудко //Мультиверсум. Філософський альманах.- К.: Центр культури. – 2004.- №39.- С.1-4.
3. Інтерактивні технології навчання /О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, Г.І. Коберник та ін. – К.:Наук. світ, 2004.- 85с.
4. Коберник О.М. Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] /О.М.Коберник, Г.І.Коберник. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua>.
4. Михайлова О.А. Кейс и кейс-метод. – М.: Центр маркетинг. исслед. и менедж., 1999. - 204 с.
5. Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: [колективна монографія] - К.:МАУП, 2005.- 275 с.

REFERENCES

1. Bobohudzhaev, Sh., Yuldashev, Z. (2006) *Innovative methods of teaching: the peculiarities of the case-study method and ways of its practical use*. Tashkent.
2. Doudko, L. (2004) The role of innovative pedagogical technologies in the development of the competitive professionals *Multiversum. Philosophical almanac*. № 39. 1-4.
3. Kobernik, O. (1999) *Future teachers training for innovative pedagogical activity* Retrieved from <http://studentam.net.ua>.
4. Mikhailova, E. (1999). Case and case method: general concepts. *Center of marketing researches and management*. №1. -204 s.
5. Pometun, O, Pirozhenko, L., Kobernik, G. (2004) *Interactive technologies in education*. Kyiv, Ukraine: Naukovy svit
6. Surmin, Yu. (2005). *The method of the situations analysis s (case study) and its educational possibilities. Globalization and the Bologna process: problems and technologies*. Kyiv, Ukraine: MAUP. - 275 c.

"Case-method" an innovative method in the modern pedagogical process

N. M. Baklanova

Abstract. The article reveals the importance of using innovative pedagogical technologies for the future teachers' training and analyzes the possibilities of their introduction into the educational process of higher pedagogical educational institutions. The solution of one of the most important strategic tasks at the present stage of the educational system modernization is ensurance of the professional training quality according to the international standards, that will become possible if pedagogical methods are changed and innovative teaching technologies are introduced. The main priorities of interactive methods are the students' individual work and the modular control and evaluation of the educational information learning. Therefore, now the use of these new teaching methods, namely the case-study method, is extremely relevant. The core of this method is as follows: students are encouraged to comprehend the educational situation. The situation described reflects practical problems and requires a certain set of knowledge that must be acquired when studying this problem. However, the problem itself does not have unique solutions. Individual analysis of the "case" and its discussion in the group give much more opportunities for the development of professional skills than memorizing a textbook or a lecture summary. The purpose of the case is a detailed analysis, not evaluation, that teaches the students to analyze and develop action programs, expands their behavioural competence, thereby fostering a sense of responsibility in the process of learning. "Case-method" has certain advantages, since it is not only a training method, but also has a great educational potential in terms of forming the personal qualities of students. This innovative pedagogical technology actually makes it necessary to reconsider the roles of a teacher and a student. So, the "case-method" successfully combines training, analytical and educational activities, is effective in the implementation of modern tasks of the education system.

Keywords: *modernization of education, innovation, interactive methods, "case study", analytical, educational activities.*

«Кейс-метод» как инновационный метод в современном педагогическом процессе

Н. М. Бакланова

Аннотация. Статья посвящена проблеме реформирования системы высшего профессионального образования в Украине. Доказано, что стремление постоянно оптимизировать учебно-воспитательный процесс обусловило появление новых и совершенствование используемых ранее педагогических технологий различных уровней и целевой направленности. Проблема подготовки будущего учителя с помощью инновационных педагогических технологий на сегодняшний день является открытой и актуальной. Поэтому целью автора является выявить основные методологические требования, которым должен отвечать любая инновационная технология обучения. Приоритетная роль в этом направлении принадлежит интерактивным методам, в частности методу ситуационного обучения - «кейс-стади». Выяснено ценность «кейс-метода», которая заключается в том, что он одновременно отражает не только практическую проблему, и актуализирует определенный комплекс знаний, который необходимо усвоить при решении этой проблемы, а также удачно совмещает учебную, аналитическую и воспитательную деятельность, безусловно является эффективным в реализации современных задач системы образования.

Ключевые слова: *инновационные педагогические технологии, интерактивный метод обучения, «case-study», самостоятельность мышления, самосовершенствования.*